

Motion till riksdagen

1987/88:Ju707

av Marianne Karlsson (c)

om husrannsakan m. m.

Det är mycket vanligt, när förrättning för husrannsakan eller beslag äger rum, att den som utsättes för åtgärden, begär att få se den skriftliga handling som visar att vederbörande myndighetsperson är behörig att utföra åtgärden. Rättsligt bildade personer vet att någon rätt att se sådan handling inte finns. Å andra sidan har förstås dylika personer betydligt större möjligheter att hävda sin rätt i andra avseenden.

Vid dessa och andra ingripande polisiära åtgärder är det också vanligt att myndighetspersonerna inte vill legitimera sig eller ens uppge vad de heter. Här menar man sig ha stöd i vissa JO-uttalanden av innebörd att en polisman inte behöver uppge sitt namn så snart han har anledning tro att han skall bli trakasserad.

Dess bättre drabbas ju flertalet medborgare aldrig av dessa former av ingripanden. När de emellertid drabbas, är förvåningen ganska stor. Föreställningarna om rättsliga förhållanden är ju i dessa sammanhang färgade av amerikanska TV-filmer, där man får klart för sig att tvångs-ingripanden är ganska formaliserade, i rättssäkerhetens intresse. Tanken att vi i Sverige skulle ha sämre mänskliga rättigheter än man har i USA är ägnad att chockera.

Jag menar att vårt handhavande av dessa problem är alldeles för primitivt. Man kan tänka sig att problemet inte framstod som viktigt när flertalet svenskar bodde i små samhällen, där alla kände varandra och man åtminstone på mindre orter kände igen handläggarna. Så är ju i allmänhet inte längre fallet.

Jag menar också att vi har anledning att ändra på dessa förhållanden. Den som kommer till ett hem eller en arbetsplats och vill med laga rätt tvinga sig in för att göra utredning eller beslagta saker, bör styrka sin behörighet. I den mån det sker enligt beslut av överordnande, bör kopia av beslutet överlämnas. Vidare bör av den överlämnade skriften framgå vilka rättigheter den har, som blir utsatt för tvångsmedlet. Han eller hon skall på tydligt sätt meddelas sina rättigheter, såsom att tillkalla vittne eller att protokoll skall upprättas, till vilket vederbörande har rätt att få fogade sina anmärkningar, rätten att få bevis innehållande uppgift om misstanke för brott, etc.

Jag vill inte gå så långt, att jag begär att domstolsorder alltid skall medtagas, såsom i USA. Polisman bör som nu ha rätt att utan förordnande göra husrannsakan enligt nu gällande regler. Däremot är det inte för mycket

begärt, att polismannen i så fall legitimerar sig samt överlämnar ett papper, varav framgår att han fattat ett dylikt beslut. Den oförberedde medborgaren bör, när förrättningen är avslutad, ha ett skriftligt bevis i handen om vad som förevarit, liksom genast ett kvitto på vad som kan ha tagits i beslag.

Även sådana personer, s. k. lumpproletariat, som lever under sådana omständigheter, att deras bostad som "tillhåll" har sämre skydd än andras bostäder (RB 28:3) har i princip en rätt till hem och privatliv. Om "tillhållsparagrafen" åberopas, bör detta antecknas på det bevis som lämnas vid förrättningen. Eljest blir ju deras rätt att få prövat om deras rätt träts för när alltför inskränkt i praktiken.

Tvångsmedel tillgripes ju inte bara med stöd av rättegångsbalken, utan även med stöd av annan lagstiftning. Samma regler bör gälla i alla dylika sammanhang.

Vad som vinnes med mitt förslag är ett ökat förtroende för rättsmaskineriet, så att detta framstår som mindre godtyckligt. Vidare erhåller den berörde ett skriftligt bevis, som härrör från själva förrättningen, så att alla efterhandskonstruktioner och mycken osäkerhet om vad som hänt kan elimineras och beskyllningar om övergrepp reduceras.

Även om det föreslagna leder till att polisen får skriva ett extra papper, är detta även i polisens eget intresse, eftersom många oberättigade påståenden i efterhand blir omöjliggjorda.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär att regeringen framlägger förslag till författningsändringar samt utfärdar föreskrifter, så att vid ingripanden av tvångskaraktär såsom husrannsakan och beslag, förrättningsmannen till berörda personer genast överlämnar skriftligt bevis om åtgärden, upptagande grunden för ingripandet, vem som beslutat det och namn och ställning för i förrättningen deltagande, för berörda personer uppvisar legitimationshandlingar och tydligt redogör för vederbörandes lagliga rättigheter, samt på stället före förrättningens avslutande överlämnar protokoll över förrättningen samt kvitto på allt som efter förrättningen föres från platsen.

Stockholm den 20 januari 1988

Marianne Karlsson (c)